

" Waterkwaliteit en visbestand in de plas Hazewinkel te Willebroek anno 2023 "

1. Inleiding

Hazewinkel is een plas in Heindonk (Willebroek) die oorspronkelijk ontstaan is door zandwinning. De plas bestrijkt een totaal oppervlak van 64,2 hectare en heeft een oeverlengte van circa 5,8 kilometer. De maximale waterdiepte in de plas reikt ongeveer tot 17 meter. Het diepe deel van de plas (>9 meter) vormt meer dan de helft van het totale oppervlak (37,0 hectare). Het ondiepe deel, inclusief de oeverzone, heeft een gezamenlijk oppervlak van 27,2 hectare.

Er is een beperkte instroom van water vanuit diverse grachtjes in de omgeving. Via de overloop naar de Zwarte Beek verlaat het water dit waterlichaam. De oevers van de plas zijn voor een deel beschoeid met stortsteen. Delen van de oevers zijn begroeid met riet, gele lis, zegge en grote egelskop. Submerse vegetatie is beperkt aanwezig in de vorm van aarvederkruid en grof hoornblad.

2. Waterkwaliteit

a) Huidige toestand

Hazewinkel is een Vlaams oppervlaktewaterlichaam.

De fysisch-chemische kwaliteit van oppervlaktewater wordt volgens de Europese Kaderrichtlijn Water ingedeeld in 5 klassen: slecht, ontoereikend, matig, goed en zeer goed. Ook voor de biologische waterkwaliteit gelden deze klassen.

Het meest recente jaar waarvoor alle meetgegevens volledig afgewerkt en beschikbaar zijn, is 2022 voor de fysisch-chemische resultaten en 2021 voor de biologische. Ter vergelijking werden de gegevens van 2015 gebruikt.

De fysisch-chemische kwaliteit (als samenvatting van 5 gidsparameters: totaal stikstof, totaal fosfor, geleidbaarheid, zuurstof en pH) was voor dit waterlichaam in 2015 "ontoereikend", net zoals in 2022.

De totale biologische waterkwaliteit van dit waterlichaam was in 2015 "goed", maar is in 2021 achteruitgegaan naar "matig". De reden voor deze achteruitgang bij de biologie is het 'one out, all out'-principe; bij de recentste resultaten waren er ook gegevens voor het kwaliteitselement 'vis' voorhanden, wat in 2015 niet het geval was. Doordat het kwaliteitselement 'vis' als slechtst scorende kwaliteitselement doorslaggevend is, gaf dit resultaat aanleiding tot een achteruitgang in de eindscore.

b) Toekomstperspectieven

De Hazewinkelpas valt onder de gebiedsgerichte prioritering aandachtsgebied klasse 4. De goede ecologische toestand wordt verwacht in 2033 of erna, afhankelijk van natuurlijk herstel en mits uitvoering acties opgenomen in stroomgebiedbeheerplannen SGBP3 en SGBP4.

3. Afvissing in 2022

a) Inleiding

Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) heeft AquaTerra-KuiperBurger B.V. (ATKB) opdracht gegeven voor het uitvoeren van een visstandonderzoek.

De bemonsteringen van Hazewinkel zijn uitgevoerd op 26 en 27 oktober 2022. In totaal zijn negen locaties bemonsterd. In het open water zijn drie stortkuiltrekken en vier rondgooien met een diepe, 225 meter lange zegen uitgevoerd. Daarnaast is de oeverzone op twee locaties elektrisch bemonsterd over een lengte van 250 meter per traject. Op een diepte van circa acht meter is een spronglaag aangetroffen. In de oosthoek werd veel vis aangetroffen aan het wateroppervlak. In combinatie met de waargenomen beelden op de dieptemeter wordt verondersteld dat de vis met name boven de spronglaag zat.

b) Soortensamenstelling

In Hazewinkel zijn in totaal vijftien vissoorten aangetroffen (exclusief hybride). Hiervan behoren acht soorten tot het eurytope gilde, namelijk aal, baars, blankvoorn, brasem, gibel, karper, pos en snoek. Vier soorten behoren tot het limnofiele gilde, namelijk bittervoorn, bot, rietvoorn en zeelt. Kopvoorn is de enige aangetroffen rheofiele soort. Tot slot zijn twee exoten aangetroffen, namelijk zonnebaars en zwartbekgrondel.

Bot wordt volgens de FAME-indeling (Noble & Cowx, 2002) toegekend aan het limnofiele gilde (voorkeur voor stilstaand water), aangezien bot geen stromend water nodig heeft om te kunnen overleven.

Tijdens de bemonsteringen is eveneens gelet op de aanwezigheid van uitheemse kreeften en/of krabben. In totaal is één gevlekte Amerikaanse rivierkreeft aangetroffen tijdens de bemonstering met de stortkuil. Daarnaast zijn 34 Chinese wolhandkrabben aangetroffen (n=6 stortkuil, n=28 zegen).

In Tabel 18 is een overzicht gegeven van de soortensamenstelling in 2012 (Hop, 2013) en 2022. Met vijftien vissoorten is de soortenrijkdom van gelijke omvang in beide bemonsteringsjaren. Driedoornige stekelbaars, kleine modderkruiper, snoekbaars en winde zijn in 2022 niet meer aangetroffen. Voor deze soorten geldt dat de aangetroffen aantallen in 2012 dermate laag waren dat het al dan niet aantreffen van deze soorten met name op toeval berust. Gibel, bittervoorn, kopvoorn en zonnebaars zijn in 2022 voor het eerst aangetroffen. Ook bij deze soorten gaat het om incidentele vangsten. De vangst van de rheofiele (stromingsminnende) soorten kopvoorn en winde zijn te verklaren door de verbinding met de Zwarte Beek die uitmondt in de Rupel. Bij hoog water is het voor vis, in theorie, mogelijk om vanuit de Rupel naar Hazewinkel te migreren.

c) Omvang van het visbestand

In Tabel 7 en Tabel 8 is de geschatte omvang van het totale visbestand in Hazewinkel gegeven in respectievelijk kilogram en aantal per hectare.

De omvang van het visbestand in Hazewinkel is geschat op 62,5 kg/ha en 3.112 stuks/ha. Op basis van biomassa bestaat het bestand grotendeels uit eurytopen (97%), gevolgd door de exoten (2%) en limnofielen (1%).

Kopvoorn, de enige aangetroffen rheofiele soort, heeft een verwaarloosbaar aandeel van minder dan 1 %.

Op soortniveau bestaat het grootste deel van de totale biomassa uit blankvoorn (51%), gevolgd door baars (28%). Ook karper (8%), brasem (5%) en snoek (4%) hebben, op basis van biomassa, relatief grote aandelen in de visstand.

Op basis van aantallen bestaat het visbestand eveneens voor een groot deel uit eurytopen (95%), gevolgd door de exoten met een aandeel van 5%. De limnofielen en rheofielen hebben een verwaarloosbaar aandeel van minder dan 1% in de geraamde aantallen.

Op soortniveau wordt baars het meest frequent aangetroffen (53%), gevolgd door blankvoorn (39%). Ook zwartbekgrondel heeft met 4% een relatief groot aandeel in de geraamde aantallen. De overige soorten hebben een gezamenlijk aandeel van 4%.

Vergelijking 2022 met 2012

De omvang in 2022 van het visbestand in Hazewinkel is dus geschat op 62,5 kg/ha en 3.112 stuks/ha. Op soortniveau bestaat het grootste deel van de totale biomassa uit blankvoorn (51%), gevolgd door baars (28%). Ook karper (8%), brasem (5%) en snoek (4%) hebben, op basis van biomassa, relatief grote aandelen in de visstand.

In Tabel 19 is een overzicht gegeven van de geraamde biomassa's in 2012 (Hop, 2013) en 2022. Met 62,5 kg/ha is het bestand in 2022 hoger geraamd dan in 2012 met 40,0 kg/ha. Met name de biomassa van het baars- en blankvoornbestand is hoger geraamd in 2022. In 2012 werden deze bestanden geraamd op respectievelijk 7,0 kg/ha en 15,1 kg/ha.

In 2022 zijn deze bestanden geraamd op 17,6 kg/ha en 31,8 kg/ha. Van het baarsbestand zijn in 2022 meer exemplaren in de 0+ klasse (éénzomerige vis) aangetroffen. Van blankvoorn zijn meer exemplaren over de gehele lengterange gevangen. Het aalbestand is wat verminderd van 3,2 kg/ha in 2012 naar 0,3 kg/ha in 2022. Deze afname is ook terug te zien in de geraamde aantallen. In 2012 werd het aalbestand geraamd op 32 stuks/ha en in 2022 op slechts 4 stuks/ha. In 2012 werden nog alen over de volledige lengterange aangetroffen. De overige bestanden zijn relatief stabiel gebleven.

VERBEIREN Marc

Wolvertem, december 2023

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger mevrouw Gwenny DE VROE in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Zuhail DEMIR :
“ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2023-2024 , vraag nr. 123 van 14 november 2023 } .

TABELLEN

Zie : de volgende bladzijden.

TABELLEN

Tabel 7 Raming van het visbestand in Hazewinkel (kg/ha) in 2022.

Gilde	Vissoort	Totaal	0+	>0+-15	16-25	26-40	>=41
Eurytoop	Aal	0,3	-	-	-	0,2	0,1
	Baars	17,6	16,4	0,0	0,4	0,8	-
	Blankvoorn	31,8	2,1	11,6	11,0	7,1	-
	Brasem	3,0	0,2	0,0	0,9	0,2	1,6
	Giebel	0,4	-	-	-	-	0,4
	Hybride	0,4	-	-	-	-	0,4
	Karper	4,8	-	-	-	-	4,8
	Pos	0,0	0,0	-	-	-	-
	Limnofiel	Bittervoorn	0,0	-	0,0	-	-
Bot		0,0	-	-	0,0	-	-
Rietvoorn		0,2	-	0,0	0,2	-	-
Zeelt		0,3	-	-	-	-	0,3
Rheofiel	Kopvoorn	0,0	-	-	0,0	-	-
Exoot	Zonnebaars	0,0	0,0	0,0	-	-	-
	Zwartbekgrondel	1,0	0,0	1,0	-	-	-
Subtotaal		59,9	18,8	12,6	12,6	8,3	7,6
		ecologische indeling voor snoek					
		Totaal	0-15	16-35	36-44	45-54	>54
Eurytoop	Snoek	2,7	-	0,1	0,2	1,2	1,2
Totaal		62,5					

0,0 = <0,05 kg/ha; - = niet aangetroffen

Tabel 8 Raming van het visbestand in Hazewinkel (stuks/ha) in 2022.

Gilde	Vissoort	Totaal	0+	>0+-15	16-25	26-40	>=41
Eurytoop	Aal	4	-	-	-	3	1
	Baars	1.637	1.632	1	3	2	-
	Blankvoorn	1.228	567	451	183	27	-
	Brasem	87	68	0	17	1	1
	Giebel	0	-	-	-	-	0
	Hybride	0	-	-	-	-	0
	Karper	1	-	-	-	-	1
	Pos	2	2	-	-	-	-
Limnofiel	Bittervoorn	0	-	0	-	-	-
	Bot	0	-	-	0	-	-
	Rietvoorn	3	-	0	2	-	-
	Zeelt	0	-	-	-	-	0
Rheofiel	Kopvoorn	0	-	-	0	-	-
Exoot	Zonnebaars	12	11	1	-	-	-
	Zwartbekgrondel	134	3	131	-	-	-
	Subtotaal	3.109	2.283	585	205	33	3
		ecologische indeling voor snoek					
		Totaal	0-15	16-35	36-44	45-54	>54
Eurytoop	Snoek	3	-	0	1	1	1
	Totaal	3.112					

0 = <0,5 stuks/ha; - = niet aangetroffen

Tabel 18 Soortensamenstelling in Hazewinkel in de jaren 2012 en 2022.

Gilde	Vissoort	2012	2022
Eurytoop	Aal	X	X
	Baars	X	X
	Blankvoorn	X	X
	Brasem	X	X
	Driedoornige stekelbaars	X	-
	Giebel	-	X
	Hybride	-	X
	Karper	X	X
	Kleine modderkruiper	X	-
	Pos	X	X
	Snoek	X	X
	Snoekbaars	X	-
Limnofiel	Bittervoorn	-	X
	Bot	X	X
	Rietvoorn	X	X
	Zeelt	X	X
Rheofiel	Kopvoorn	-	X
	Winde	X	-
Exoot	Zonnebaars	X	X
	Zwartbekgrondel	-	X
	Aantal soorten*	15	15

*exclusief hybride

Tabel 19 Vergelijking van het visbestand (kg/ha) in Hazewinkel tussen 2012 en 2022.

Gilde	Vissoort	2012	2022	
Eurytoop	Aal	3,2	0,3	
	Baars	7,0	17,6	
	Blankvoorn	15,1	31,8	
	Brasem	4,6	3,0	
	Driedoornige stekelbaars	0,0	-	
	Giebel	-	0,4	
	Hybride	-	0,4	
	Karper	4,5	4,8	
	Kleine modderkruiper	0,0	-	
	Pos	0,5	0,0	
	Snoek	4,6	2,7	
	Snoekbaars	0,0	-	
	Limnofiel	Bittervoorn	-	0,0
		Bot	0,0	0,0
Rietvoorn		0,3	0,2	
Zeelt		0,0	0,3	
Rheofiel	Kopvoorn	-	0,0	
	Winde	0,0	-	
Exoot	Zonnebaars	-	0,0	
	Zwartbekgrondel	0,2	1,0	
Totaal		40,0	62,5	

0,0 = <0,05 kg/ha; - = niet aangetroffen

Opmerking : Tabel 19 : moet zijn vergelijking tussen **2012** en 2022.